

УДК 35-027.21:321.7

ДЕМОКРАТИЧНЕ ВРЯДУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ, ПІДХОДИ

В. О. Зозуля,

*аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національна академія державного управління при Президентові України*

Стаття спрямована на конкретизацію підходів до розуміння поняття “демократичне врядування”. На підставі цього здійснено теоретико-методологічний аналіз концепцій демократичного врядування, вивчено теоретико-методологічні підходи до визначення демократичного врядування, розглянуто особливості та складові досліджуваного виду врядування.

Проведений аналіз дав змогу дійти висновку, що поняттю “демократичне врядування” притаманна значна концептуальна розробленість, що, у свою чергу, дає змогу на підставі здійсненого дослідження виокремити його складові.

Ключові слова: державне управління, демократія, врядування, демократичне врядування.

V. O. Zozulia,

*Post-graduate Student of the Chair for Globalistics, Eurointegration and National Security Management,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine*

“GOOD GOVERNANCE”: ESSENCE, BASIC CONCEPTS, APPROACHES

An article focused on the specific approaches to understanding of the “good governance”. On this basis, one made theoretical and methodological analysis of the concepts of good governance, studied theoretical and methodological approaches to the definition of democratic governance, and the features of the components investigated the type of governance.

The analysis made possibility to conclude that the notion of “good governance” has a significant conceptual characteristic, which in turn, allows on the basis of the research to highlight components of good governance and fulfills its objective of this article.

Key words: public administration, democracy, governance, good governance.

В. О. Зозуля,

*аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою,
Національная академия государственного управления при Президенте Украины*

ДЕМОКРАТИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ: СУЩНОСТЬ, ОСНОВНЫЕ КОНЦЕПЦИИ, ПОДХОДЫ

Статья направлена на определение подходов к пониманию концепции “демократического управления”. На основе этого осуществлен теоретико-методологический анализ концепции демократического управления, рассмотрены теоретические и методологические подходы к определению демократического управления, особенности и компоненты исследуемого типа управления.

Анализ позволил сделать вывод о том, что концепции “демократического управления” присуща значительная концептуальная разработанность, что, в свою очередь, позволяет нам на основе исследований идентифицировать его компоненты.

Ключевые слова: государственное управление, демократия, управление, демократическое управление.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. На сьогодні демократичне врядування є важливою умовою сталого соціально-економічного розвитку держав. Необхідність у його впровадженні була визначена в 1996 р. Тимчасовим комітетом Міжнародного валютного фонду [1].

Демократія, демократичне врядування є предметом великої кількості досліджень, які були

здійснені дослідниками в різні історичні періоди, починаючи від Античності і закінчуючи сучасними науковими розробками. У межах сучасних дослідницьких підходів предметом окремого аналізу виступає концептуалізація поняття “демократичне врядування”, яке й досі не є належно розробленим. Дослідники у сфері різних предметних галузей намагаються запропонувати власні термінологічні підходи до понять, які мають методологічно тотожний зміст. Серед них: “де-

© Зозуля В. О., 2017

мократичне врядування”, “публічне врядування”, “нове врядування”, “добре врядування”, “ефективне управління”, “публічне адміністрування”. Проте питання методологічної ідентифікації поняття “демократичне врядування” на сьогодні залишається доволі складним. На підставі цього факту пропонуємо розглянути наявні концепції.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невіршених раніше частин загальної проблеми. Дослідженням “демократії”, “демократичного врядування” займалася значна кількість науковців у різних державах та в різні історичні періоди. Тому аналіз публікацій за проблематикою свідчить про значний науковий інтерес до питань демократичного врядування. Так, окремі аспекти демократичного врядування висвітлені у працях: Р.Даля, який співвідносить демократію із реально встановленим типом врядування [2]; Т.Плампре і Д.Грем при визначенні демократичного врядування підкреслюють його економічну складову [9]; К.Поппер вказує на зв’язок демократичного врядування із суспільними інститутами [8]; П.Хірт передбачає активний розвиток приватного сектору за демократичного врядування [10]; К.Аннан визначає демократичне врядування як фактор подолання бідності та сприяння розвитку [11]; Ф.Кирилук асоціює його із рівною участю [16]. Особливий науковий інтерес становлять дослідження А.Колодій, яка співвідносить поняття “добре врядування” і “демократичне врядування”, визначаючи при цьому демократичне врядування через категорію справедливості [20].

Однак недостатньо уваги приділено систематизації концепцій демократичного врядування та їх співвідношенню, це й зумовило вибір проблематики дослідження.

Формулювання мети статті. У межах дослідження ми маємо на меті дослідити концепції демократичного врядування.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Відповідно до логіки нашого дослідження доцільно з’ясувати сутність понять “демократія” і “врядування” та логіко-семантичний взаємозв’язок між ними.

Поняття “демократія” є одним із найбільш досліджуваних, однак у контексті врядування найповніше його розкрив Р.Даль, який співвідніс демократію з реально встановленим типом врядування, який передбачає ефективну участь; рівне голосування; розуміння, засноване на поінформованості; існування контролю за порядком денним та включеність у життя суспільства [2, с. 42]. Урядування ж сприяє розвитку взаємодії

між державою, приватним сектором та громадянським суспільством для підтримання людино-центрального розвитку [3, с. 105]; з’являється в результаті нездатності традиційних методів управління досягнути бажаних результатів і сприяє зміні ролі та функції органів державної влади, формулюванні нових завдань, зростанні комунікації, зміні ставлення до ресурсів [4, с. 217–223]. Під час опрацювання матеріалів було встановлено, що між поняттями “врядування” і “урядування” існує принципова відмінність, яка полягає в тому, що останнє стосується виконавчої розпорядчої діяльності органів державної влади й співвідноситься з поняттям “government”, а “врядування” з “governance” [5, с. 82], що і слугує в сучасному світі основою загальної участі, демократизму. Разом з тим “управління – це діяння, яке приводить до змін стану якогось об’єкта; вплив на об’єкт, систему, процес тощо з метою збереження їх сталості або переведення з одного стану в інший відповідно до встановленої мети” [6, с. 675].

У методологічному плані питання демократичного врядування чітко увиразнюється в “Глосарії з питань управління і державного управління”, де зазначається, що демократичне врядування – це врядування, що передбачає взаємодію між трьома категоріями суб’єктів: державою, громадським суспільством і приватним сектором (бізнесом) на основі фундаментальних та суспільних принципів, до яких належить: участь, підзвітність, відкритість, верховенство закону, поділ влади, доступність, субсидіарність, рівність і свобода преси [7].

Розкриваючи семантичний зміст досліджуваного поняття, К.Поппер вказує на його зв’язок із суспільними інститутами, які сприяють зміні урядів, громадському контролю, проведенню суспільних реформ (для впровадження яких потрібна воля народу) [8, с. 444]. Запропонований підхід актуалізує роль громадськості як визначального критерію в реалізації врядування. На підтвердження цієї концепції Т.Плампре і Д.Грем визначають демократичне врядування як модель врядування, що приводить до соціальних та економічних результатів на підставі взаємодії уряду та соціальних інститутів [9, с. 8]. Така взаємодія проявляється через спільну співпрацю та систему елементів і принципів демократичного врядування. Про важливий вплив демократичного врядування на економіку наголошує й П.Хірт, стверджуючи, що демократичне врядування пропугає створення такої політичної системи, яка сприятиме розвитку приватного сектору економіки через наявність стабільних умов для ве-

дення бізнесу, верховенство закону, ефективне державне управління та сильне, незалежне від держави громадське суспільство [10].

На думку колишнього генерального секретаря ООН К.Аннана, демократичне врядування є найважливішим фактором подолання бідності та сприяння розвитку [11]. Водночас С.Мунші та П.Біджу розвивають запропоновану К.Аннаном концепцію і наголошують, що демократичне врядування покликане заохочувати права окремих громадян та громадський інтерес шляхом функціонування такої системи державного управління, яка дає змогу залучати широкі маси й передбачає відповідальне, відкрите та підзвітне функціонування органів державної влади на підставі принципів і тим самим вказує на здійснення політичної волі для забезпечення матеріального благополуччя суспільства й сталого розвитку соціальної справедливості [12].

Демократичне врядування – це врядування, яке забезпечує прозору систему державних фінансових операцій, сприяє приватному секторові економіки та характеризується відсутністю корупції [13]. Проаналізувавши зазначену концепцію, можна констатувати, що основою демократичного врядування є прозорість, яка дає можливість контролювати функціонування державних органів та не допускати зловживання владою. Методологічна цінність концепції полягає в її глибинному аналізі різних процесів та встановленні взаємозв'язку між ними.

Програмою розвитку ООН демократичне врядування співвідноситься з урядуванням та передбачає більшу довершеність у питаннях взаємодії через складові особливості демократії. Як уже зазначалося, демократичне врядування асоціюється з участю, прозорістю та підзвітністю, ефективністю та справедливістю, що в сукупності має позитивний вплив на верховенство закону. Особливість цієї концепції полягає в тому, що вона гарантує широкий консенсус під час прийняття рішень у різних сферах та передбачає поєднання економічного, політичного й адміністративного врядування, оскільки визначає процес та структурні складові ведення політики і соціально-економічні відносини, які існують у державі [14].

Відповідно до Білої книги Європейської Комісії демократичне врядування – це врядування, що передбачає наявність складної системи, за якої вимагається узгодженість, взаємодія, ефективність, своєчасність та ясність усіх процесів у результаті наявності відповідної звітності, відповідальності [15].

У межах вітчизняної державно-управлінської традиції особливий інтерес у контексті демократичного врядування становить концепція Ф.Кирилюка, який під ним розуміє такий тип політичної організації влади народу, який забезпечує рівну участь усіх і кожного в управлінні державними й суспільними справами, виборність основних органів держави та законність у функціонуванні всіх суб'єктів політичної системи суспільства, забезпечення прав і свобод людини та меншості відповідно до міжнародних стандартів [16, с. 223]. Означена концепція є методологічно близькою для Р.Дворкіна, який демократичне врядування розглядає як одну з основних форм забезпечення самоорганізації суспільства, що включає комплексну діяльність інститутів й організацій, структура і функціонування яких базуються на ліберально-демократичних, світоглядних та ціннісних постулатах, нормах, постановках [17, с. 336–337]. Поряд із викладеним вище провідне місце займає концепція А.Єгіозарян, згідно з якою для демократичного врядування притаманна сукупність концептуальних складових: створення та функціонування системи стримування і противаг; децентралізація; підзвітність і підконтрольність; гарантія справедливих і легітимних виборів; рівний доступ до правосуддя; забезпечення суспільних благ; подолання соціальної ізоляції; захист прав меншості та маргінальних груп; застосування потенціалу інформаційно-комунікативних технологій для забезпечення та розвитку участі громадян в управлінні; створення умов для активного розвитку [18, с. 95].

Така розгалуженість поглядів вимагає наукової систематизації концепцій демократичного врядування за відповідними складовими. На підставі цього пропонуємо проаналізувати наявні концепції для з'ясування сутності демократичного врядування. У межах цього значний науковий інтерес становить концепція нового державного управління (нового публічного менеджменту), яка не лише професіоналізувала сферу управлінських послуг, а й соціалізувала її через формування нових підходів до розуміння потреб та інтересів громадськості, а також дає змогу провести чітку методологічну ідентифікацію змістової гетерогенності означеного поняття. Відповідно до цього більшість дослідників указують на ментальні особливості та вплив інституційної пам'яті на розуміння змісту демократичного врядування. Демократичне врядування в цих концептуальних рамках набуває рис, які спрямовані на підвищення рівня послуг через відкритість, чутливість, підзвітність, підконтрольність органів

державної влади та їх взаємодію з громадським суспільством та приватним сектором економіки.

Поза увагою не можна залишити й теорію політичних мереж, у межах якої передбачається новітньо об'єднуюча роль держави з іншими агентами, які беруть участь у процесах прийняття рішень. Тобто за неї демократичне врядування розглядається як новітній спосіб “управління без уряду, що підкреслює рівноправний характер взаємодії урядових та неурядових структур, покликаних забезпечити результативність розвитку держави. Особлива цінність концепції полягає в активізації публічної ролі агентів від суспільства та держави у процесах прийняття й реалізації публічних рішень.

Концепція доброго політичного управління обґрунтовує демократичне врядування як процес управління, що забезпечує демократичне розв'язання проблем, що стоять перед суспільством. У контексті доброго політичного управління демократичне врядування найбільш чітко розкривається через мету та цінності, які забезпечують оптимізаційну зміну структури організації, реалізацію правових норм, спрямованих на захист особистості. Виходячи із цього демократичне врядування являє собою комплексний механізм демократичної діяльності інститутів та організацій, які у своїй сукупності забезпечують державно-управлінську самоорганізацію суспільства.

Концепція належного (доброго, ефективного) врядування характеризується: участю громадян в управлінні; верховенством закону; прозорістю системи управління; чутливістю до потреб громадян; орієнтацією на згоду; справедливістю; результативністю і дієвістю; підзвітністю громадськості; стратегічним баченням перспектив [19, с. 125], тим самим передбачаючи здійснення державного управління на демократичних засадах врядування. “Концепція належного врядування пов'язана з питанням про те, як суспільство може себе зорганізувати для того, аби гарантувати рівність можливостей та соціальну й економічну справедливість для всіх громадян” [3, с. 105]. А.Колодій співвідносить поняття “добре врядування” і “демократичне врядування”, визначаючи такий вид врядування справедливим [20, с. 23]. Відтак цю концепцію можна розглядати і в ракурсі ефективного державного управління, за якого

система управління спрямована на розвиток співробітництва державного і приватного секторів, під час якої й досягається спільний результат. Тобто належне/ефективне державне управління має орієнтовно-результативний характер.

Здійснений нами аналіз дав змогу систематизувати основні дослідницькі концепції та підходи до розуміння демократичного врядування в межах сучасної західноєвропейської, пострадянської та вітчизняної наукової думки. На підставі цього розроблено відповідні параметри визначення демократичного врядування, які слугують засобом відмежування цього виду врядування від інших та сприяють розробленню й реалізації демократичної політики держави. Формування демократичного врядування полягає в необхідності створення такої системи управління, яка б сприяла та підтримувала людський потенціал населення держави, в якій функціонує. Тобто суть демократичного потенціалу зводиться до підтримання громадської думки, сприяння розвитку громадськості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У процесі проведеного аналізу встановлено, що концепція управління по відношенню до врядування є більш радикальною, оскільки управління передбачає односторонній вплив держави через органи державної влади на життєдіяльність суспільства, тоді як врядування відображає активну взаємодію громадськості з органами державної влади в процесі прийняття та реалізації управлінських рішень. А значна концептуальна роздробленість поняття “демократичне врядування” підтверджує багатогранність досліджуваного виду врядування.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що демократичне врядування – це набір національно усталених практик, стандартів та принципів, що сприяють ефективному публічному управлінню й адмініструванню, дотриманню демократії та сталому розвитку держави через нормативно врегульовану процедуру взаємодії держави з приватним сектором, передбачаючи при цьому рівність і взаємовідповідальність за прийняте рішення та наслідки його впровадження.

Результати дослідження можуть бути використані для подальшого аналізу концепцій демократичного врядування, визначення його складових, особливостей, принципів, методів, функцій.

Список використаних джерел

1. Partnership for Sustainable Global Growth / Interim Committee [Electronic resource] // Declaration Washington, D.C. September 29, 1996. – Accessed mode : <https://www.imf.org/external/np/exr/dec.pdf>

References

1. (1996), “Partnership for Sustainable Global Growth”, Interim Committee, Declaration Washington, D.C. September 29, available at : <https://www.imf.org/external/np/exr/dec.pdf> (Accessed 12 August 2017).

2. Даль Р. О демократии / Р. Даль ; пер. с англ. А. С. Богдановского ; под ред. О. А. Алякринского. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 208 с.
3. Решота О. А. Концепція демократичного врядування у реформуванні управління Європейського Союзу [Електронний ресурс] / О. А. Решота // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. ЛРІДУ НАДУ. – Вип. 27 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – С. 104–112. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Edu/2011_27/fail/reshota.pdf
4. Оржель О. Ю. Особливості європейського врядування [Електронний ресурс] / О. Ю. Оржель // Стратегічні пріоритети : наук.-аналіт. щокварт. зб. Нац. ін-ту стратег. дослідж. – № 3 (12). – 2009. – С. 217–223. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/2009_3-12.pdf
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Київ : НАДУ, 2011. – Т. 8 : Публічне врядування / наук.-ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) та ін. – 2011. – 630 с.
6. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – Київ : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. – 2011. – 748 с.
7. Глосарій з питань управління і державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/>
8. Plumptre T. Governance and Good Governance: International and Aboriginal Perspectives / T. Plumptre, J. Graham [Electronic resource] // Institute On Governance. – 1999. – December 3. – 27 p. – Accessed mode : http://iog.ca/wp-content/uploads/2012/12/1999_December_govgoodgov.pdf
9. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер ; пер. з англ. О. Коваленко : у 2 т. – Київ : Основи, 1994. – Т. 1. – 444 с.
10. Hirst P. Democracy and Governance / P. Hirst // In Pierre, Jon (ed.), *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy*, Oxford University Press, 2000. – 266 p.
11. What does "good governance" mean? [Electronic resource]. – Accessed mode : <http://unu.edu/publications/articles/what-does-good-governance-mean.html>
12. Munshi S. Concern for Good Governance in Comparative Perspective / Surendra Munshi and Paul Abraham Biju // *Good Governance, Democratic Societies and Globalization*. – New Delhi, Sage Publications, 2004. – 424 p.
13. Camdessus M. The IMF and Good Governance / M. Camdessus [Electronic resource] // *International Monetary Fund*. – France, January 21, 1998 – Accessed mode : <https://www.imf.org/external/np/speeches/1998/012198.htm>
2. Dal', R. (2000), *O demokratii* [About democracy], translated from English by Bogdanovskij, A.S., ed. by Aljakrinskij, O.A., Aspekt Press, Moscow, Russian Federation.
3. Reshota, O.A. (2011), "The Concept of Democratic Governance in the Reform of the European Union", in *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats' L'viv'skoho rehional'noho instytutu derzhavnoho upravlinnia natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy* [Effectiveness of public administration: a collection of scientific works of the Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine], ed. by Zahors'kyj, V.S. and Lipintsev, A.V. vol. 27, pp. 104-112, available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Edu/2011_27/fail/reshota.pdf (Accessed 12 August 2017).
4. Orzhel', O.Yu. (2009), "Features of European Governance", *Stratehichni priorytety*, vol. 3 (12), pp. 217-223, available at: http://www.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/2009_3-12.pdf (Accessed 09 August 2017).
5. (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedia of Public Administration], vol. 8 *Publichne vriaduvannia* [Public Governance], ed. by Zahors'kyj, V.S., Teleshun, S.O. et al, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
6. (2011), *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedia of Public Administration], vol. 1 *Teoriia derzhavnoho upravlinnia* [Theory of public administration], ed. by Kniaziev, V.M., Rozputenko, I.V. et al, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
7. "Glossary on governance and public administration", available at: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/> (Accessed 02 August 2017).
8. Plumptre, T. and Graham, J. (1999), *Governance and Good Governance: International and Aboriginal Perspectives*, Institute On Governance, December 3, available at: http://iog.ca/wp-content/uploads/2012/12/1999_December_govgoodgov.pdf (Accessed 05 August 2017).
9. Popper, K. (1994), *Vidkryte suspil'stvo ta joho vorohy* [An open society and its enemies], translated from English by Kovalenko, O., vol. 1, Osnovy, Kyiv, Ukraine.
10. Hirst, P. (2000), "Democracy and Governance", in Pierre, Jon (ed.) *Debating Governance: Authority, Steering, and Democracy*, Oxford University Press, Oxford, UK.
11. "What does "good governance" mean?", available at: <http://unu.edu/publications/articles/what-does-good-governance-mean.html> (Accessed 05 August 2017).
12. Munshi, S. and Biju, P.A. (2004), "Concern for Good Governance in Comparative Perspective", in *Good Governance, Democratic Societies and Globalization*, Sage Publications, New Delhi, India.

14. Governance for sustainable human development a UNDP policy document / United Nations Development Programme [Electronic resource]. – 1997. – January. – Access mode : <http://www.pogar.org/publications/other/undp/governance/undppolicydoc97-e.pdf>
15. European governance: a White Paper / European Commission [Electronic resource] // Brussels, 25.7.2001. – Accessed mode : http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-10_en.htm
16. Політологія: Історія та методологія / за заг. ред. Ф. М. Кирилюка. – Київ : Здоров'я, 2000. – 632 с.
17. Дворкін Р. Свобода, рівність, спільнота / Р. Дворкін // Сучасна політична філософія: Антологія. – Київ : Основи, 1998. – С. 313–343.
18. Егиозарян А. Г. Основные этапы развития современной концепции государственного управления / А. Г. Егиозарян // Развитие института государственной службы в регионах: международный и российский опыт : междунар. науч.-практ. конф. (19 сент. 2013 г.) : в 3 т. / под общ. ред. д-ра полит. наук, проф. В. Ф. Ницевича. – Орел : Изд-во ОФ РАН-ХиГС, 2013. – Т. I. – С. 93–96.
19. Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. – Т. 2. – 324 с.
20. Колодій А. Ф. Поняття і концепції демократичного врядування як напряму політичних та управлінських досліджень / А. Ф. Колодій // Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Львів, 3 квіт. 2009 р. Пленарне засідання / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів, 2009. – С. 10–25.
13. The official site of International Monetary Fund, Camdessus, M. (1998), "The IMF and Good Governance", France, January 21, available at: <https://www.imf.org/external/np/speeches/1998/012198.htm> (Accessed 05 August 2017).
14. "Governance for sustainable human development a UNDP policy document" (1997), United Nations Development Programme, January, available at: <http://www.pogar.org/publications/other/undp/governance/undppolicydoc97-e.pdf> (Accessed 10 August 2017).
15. The official site of European Commission (2001), "European governance: a White Paper", 25.07.2001, Brussels, available at: http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-10_en.htm (Accessed 10 August 2017).
16. Kyryliuk, F.M. (ed.) (2000), *Politolohiia: Istorii ta metodolohiia* [Political Science: History and Methodology], Zdorov'ia, Kyiv, Ukraine.
17. Dvorkin, R. (1998), "Freedom, equality, community", in *Suchasna politychna filosofii: Antolohiia* [Contemporary Political Philosophy: Anthology], Osnovy, Kyiv, Ukraine.
18. Egiozarjan, A.G. (2013), "The main stages in the development of the modern concept of public administration", *Razvitie instituta gosudarstvennoj sluzhby v regionah: mezhdunarodnyj i rossijskij opyt* [Development of civil service in the regions: international and Russian experience], *Mezhdunarodnaja nauchno-prakticheskaja konferencija* [International Scientific and Practical Conference], vol. 1, Oryol Branch of the Russian Academy of National Economy and Public Service, Oryol, Russian Federation, 19 September 2013, pp. 93-96.
19. Kovbasiuk, Yu.V., Vaschenko, K.O., Surmin, Yu.P. et al (editors) (2013), *Derzhavne upravlinnia: pidruchnyk* [Public Administration: Tutorial], vol. 2, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Dnipropetrovsk, Ukraine.
20. Kolodij, A.F. (2009), "Notion and concepts of democratic governance as a direction of political and managerial research", *Demokratychnе vriaduvannia v konteksti hlobal'nykh vyklykiv ta kryzovykh sytuatsij* [Democratic Governance in the context of Global Challenges and Crisis], *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii za mizhnarodnoiu uchastiu* [Proceedings of the scientific and practical conference with international participation], Lviv, Ukraine, 3 April 2009, pp. 10-25.